

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

ПЕНЧУК ГАННА СЕРГІЇВНА

УДК 338.45:663.4

**РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті харчових технологій
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Тарасюк Галина Миколаївна,
Національний університет харчових технологій
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Андрушків Богдан Михайлович,
Тернопільський національний технічний
університет ім. Івана Пулюя Міністерства освіти
і науки України, завідувач кафедри
менеджменту підприємницької діяльності

кандидат економічних наук, професор
Осовська Галина Володимирівна,
Житомирський національний агроекологічний
університет Міністерства аграрної політики та
продовольства, завідувач кафедри менеджменту
організацій

Захист дисертації відбудеться «27» лютого 2014 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 у Національному університеті харчових технологій за адресою: 01601, м. Київ-601, вул. Володимирська, 68, учбовий корпус А, аудиторія 311.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету харчових технологій за адресою: 01601, м. Київ-601, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розісланий «24» січня 2014 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

О. М. Петухова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми обумовлена невирішеністю теоретичних, науково-методичних і практичних проблем, пов'язаних з оцінкою результативності діяльності підприємств молокопереробної промисловості в умовах динамічного розвитку ринкової економіки. Велика кількість вітчизняних підприємств більшості галузей економіки, а особливо молокопереробної промисловості, знаходяться у скрутному фінансовому становищі, що свідчить про неефективний розвиток підприємств. Це вимагає вирішення комплексу проблем, пов'язаних із результативністю функціонування підприємств, серед яких велике значення надається вдосконаленню фінансово-економічних механізмів, покликаних забезпечити прозорість фінансування, зростання економічної самостійності, інвестиційної привабливості і відповідальності підприємств за результати діяльності.

Теоретичні та практичні дослідження оцінки результативності функціонування підприємств висвітлені в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: В. Паретто, Е. Барона, П. Друкера, Ф. Хайека, М. Алле, К. Куросави, А. Лоурола, Д. Скотт Сінка, Д. Нортон, Т. Пітерса, Р. Уотермана, Ю. Шрейдера, Т. Хачатурова, С. Ейлора, Б. Голда, Ю. Сьозана, С. Покропивного, Б. Андрушківа, В. Гейця, Г. Осовської, І. Прокопенка, А. Матлина, А. Барсова, В. Московича, В. Батрасова, А. Сильченкова, В. Прядка, В. Хрипача, А. Борисова, Р. Петухова, О. Олексюка, А. Тищенко та багатьох інших. Водночас окремі теоретичні та науково-практичні проблеми, пов'язані з результативністю функціонування підприємств та заходів щодо її підвищення, не отримали до теперішнього часу належної наукової розробки та узагальнення, що викликає необхідність подальшого поглиблення теоретичних і методичних положень щодо оцінки та розробки алгоритму підвищення результативності функціонування підприємств, що забезпечить можливість оцінити зміни в діяльності підприємств, визначити міру реалізації запланованих завдань і досягнення результатів, вибрати найбільш раціональний спосіб вдосконалення їх діяльності. Наукова і практична актуальність зазначених питань зумовили вибір теми дисертації, визначили мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах наукової теми Національного університету харчових технологій: «Управління підприємствами в умовах забезпечення продовольчої безпеки» (номер державної реєстрації 0112U004638), де автором досліджено проблему підвищення результативності функціонування підприємств в системі їх управління, розроблено алгоритм оцінки результативності функціонування молокопереробних підприємств, виділено зони результативності та розроблено послідовність досягнення її підвищення.

Мета і завдання дослідження. Головною метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних і практичних рекомендацій щодо оцінки та підвищення результативності функціонування підприємств молочної галузі.

Для досягнення зазначеної мети в дослідженні було поставлено та вирішено такі основні завдання:

- узагальнено теоретичні засади та розвинуто визначення сутності результативності функціонування підприємств в сучасних умовах розвитку;
- встановлено взаємозв'язок понять «ефективність» та «результативність», виділено їх спільні та відмінні риси;
- розвинуто теоретичні засади управління результативністю функціонування підприємств;
- обґрунтовано методичні засади оцінки результативності функціонування підприємств;
- проаналізовано стан виробництва молока та молочних продуктів на підприємствах молокопереробної промисловості з урахуванням галузевої особливості;
- здійснено фінансово-економічну діагностику результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості;
- проаналізовано динаміку показників результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості;
- розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості та алгоритм її здійснення;
- визначено зони розташування, кроки послідовності досягнення та рекомендації щодо заходів, спрямованих на підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості.

Об'єктом дослідження є процес управління результативністю функціонування підприємств молокопереробної промисловості.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних підходів щодо розвитку та підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань використано загальнонаукові методи дослідження: аналізу та синтезу (теоретичні узагальнення), абстрактно-логічний (формування висновків), метод групувань, математичної статистики та порівняльного аналізу (співставлення розвитку ринку молока та молочних продуктів в Україні, співставлення тенденцій розвитку підприємств ТДВ «Бровари-молоко», ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», ПАТ «Ковельмолоко», ПАТ «Христинівський молокозавод», ПАТ «Нововодолазький молокозавод»), графічний (побудова діаграм і графіків, визначення залежностей), факторний аналіз та метод математичної статистики (для аналізу продуктивності праці), системний аналіз (розробка алгоритму підвищення результативності функціонування підприємств).

Для обробки економічної та статистичної інформації, розрахунків, побудови таблиць, діаграм та графіків використано програмні пакети Microsoft Exel for Windows, для спрощення розрахунків інтегрального показника результативності в програмному середовищі C⁺⁺ використано програму Simple Economic Analysis.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-законодавчі акти за профілем дисертаційної роботи, матеріали Державної служби статистики України, дані Міністерства аграрної політики та продовольства, статистична та бухгалтерська звітність підприємств молокопереробної промисловості, вітчизняні та зарубіжні наукові праці, періодичні видання та матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних та прикладних аспектів і рекомендацій щодо підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості. Найбільш вагомими науковими результатами полягають в наступному:

вперше:

- розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості, запропоновано для практичного використання алгоритм її здійснення за шістьма етапами: визначення системи показників оцінки за ознаками ділової активності, економічності, рівня управління, економії ресурсів, рівня прогресивності технологій виробництва, рівня мотивації працівників та рентабельності продажу; розраховані показники результативності функціонування; здійснено ранжування показників по значимості; визначено рівень результативності; оцінка стану стійкості, що дозволяє підприємству визначити досягнення кінцевого результату фінансово-господарської діяльності, його стратегічних напрямів та стан відповідного рівня розвитку.

удосконалено:

- теоретичні засади управління результативністю функціонування підприємств, які передбачають застосування прикладної моделі управління результативністю функціонування підприємств в Україні – систему планування діяльності на основі стратегічних цілей (Balanced Scorecards), як процес управління, який розглядається через реалізацію різних функцій, значення яких полягає у створенні управлінських орієнтирів для досягнення кінцевих цілей управління та раціонального використання ресурсів;

- методичні засади оцінки результативності функціонування підприємств, які спираються на побудову метрики вимірювання через «куб результативності» функціонування підприємства, інтеграцію чітких логічних і неформалізованих критеріїв оцінки до єдиного циклу розробки управлінських рішень, розширену бізнес-модель підприємства ENAPS та побудову логіки синтезу показників результативності функціонування підприємств;

- підхід до розподілу за зонами розташування інтегрального показника результативності функціонування підприємств: перша – за ознакою зі стабільними значеннями «дуже високої», «високої» та «середньої» результативностей функціонування; друга – з досить суттєвими змінами значень та їх переважним розташуванням у зоні «середньої», «низької» та «дуже низької» результативностей функціонування;

- етапи відбору складової або декількох складових показників результативності функціонування підприємств, які потребують першочергового втручання, та кроки послідовності з використанням методів стохастичного аналізу досягнення підвищення результативності функціонування підприємств з обґрунтуванням рекомендацій щодо заходів, спрямованих на підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості;

- спосіб розрахунку інтегрального показника результативності за допомогою програми *Simple Economic Analysis*, що дасть можливість спростити розрахунки та зробити висновок щодо функціонування системи.

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії економічної результативності щодо встановлення взаємозв'язку між поняттями «ефективність» та «результативність», виділено їх спільні та відмінні риси, а також запропоновано розглядати результативність функціонування підприємств, як досягнення кінцевого результату його фінансово-господарської діяльності, що дещо інше на відміну від класичного поняття «функції господарювання» або «функціонування господарської системи»;

- аналітичний підхід до визначення стану виробництва молока та молочних продуктів на підприємствах молокопереробної промисловості з урахуванням галузевої особливості;

- фінансово-економічна діагностика та динаміка показників результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості зі застосуванням мультиплікативного моделювання та здійснення розрахунків інтегральним методом факторного аналізу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для оцінки результативності функціонування підприємства як конкретні науково-практичні пропозиції. Викладені методичні розробки можуть бути використані для інтегральної оцінки результативності підприємств молочної галузі.

Окремі положення дисертаційної роботи знайшли практичне значення: пропозиції автора дослідження схвалені та рекомендовані до використання при оцінці результативності діяльності підприємств ТДВ «Бровари-молоко» (довідка № 78 від 15.07.2013 р.), ПАТ «Ковельмолоко» (довідка № 5 від 5.08.2013 р.).

Обґрунтовані в дисертації висновки та рекомендації використовуються в навчальному процесі Національного університету харчових технологій при викладанні дисциплін: «Економіка підприємства», «Менеджмент організації», при виконанні курсових, дипломних та магістерських робіт (Акт від 02.09.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення важливого наукового завдання – визначення та підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної

промисловості. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, здобуто автором самостійно та вкладено у його наукових працях.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати наукового дослідження пройшли апробацію на наукових та науково-практичних конференціях: II всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Участь молоді в розвитку економіки та суспільства України» (м. Київ, 2011 р.); VII міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах» (м. Київ, 2011 р.); 77-й науковій конференції молодих учених, аспірантів та студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (м. Київ, 2011 р.); VIII міжнародній науково-практичній конференції «Управління сучасним підприємством» (м. Київ, 2012 р.); IX міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток підприємства як фактор росту національної економіки» (м. Київ, 2012 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи викладено у 10 наукових працях загальним обсягом 1,41 друк. арк., з яких 4 (3 одноосібних та 1 у співавторстві – обсягом 0,16 друк. арк.) статті опубліковано у наукових фахових виданнях загальним обсягом 0,68 друк. арк.; 1 одноосібну статтю опубліковано у журналі, що входить до науково-метричної бази SCOPUS обсягом 0,46 друк. арк., в інших виданнях – 5 наукових праць обсягом 0,27 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (143 найменування) і 8 додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 171 сторінка, у тому числі 41 рисунки, 30 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтована актуальність теми дослідження; сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження; визначено наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення. Вступ також містить відомості про апробацію результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади результативності функціонування підприємств**» визначено теоретичні засади формування та етапи розвитку поняття «результативність» та «ефективність», виділено їх спільні та відмінні риси, розглянуто результативність функціонування підприємств та узагальнено теоретичні засади управління результативністю функціонування підприємств, висвітлено методичні засади оцінки результативності функціонування підприємств.

Термін «ефективність» набув статусу економічної категорії набагато раніше за термін «результативність». В економічній літературі вивчення показника ефективності широко розглянуто як на теоретичному, так і на практичному рівні, на відмінно від показника «результативність». На сьогодні вчені не дійшли одностайності у необхідності розмежування або поєднання понять «результативність» та «ефективність». Переважно

більшість вітчизняних авторів ототожнюють ці поняття, а зарубіжні автори, навпаки, розмежовують.

Узагальнюючи існуючі точки зору зроблено висновок, що у більшості визначень поняття «результативність» присутні елементи витратних оцінок ефективності; чітко простежується орієнтація на практичну корисність чи конкретні дії, поведінку людини; спільним аспектом багатьох визначень виступає цільова природа одержаних результатів. Беручи до уваги існуючі наукові підходи, на підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що результативність діяльності підприємства – це економічна категорія, яка включає в себе систему взаємопов'язаних показників, які характеризують конкретні результати стосовно раціонального використання ресурсів з позиції досягнення поставлених цілей в господарській діяльності підприємства. Цим визначенням підкреслено відмінність між поняттями «результативність» та «ефективність». Вони є нетотожними через природу відображення економічних процесів. Якщо з позицій ефективності керівники звертають увагу на процеси економічного витрачання ресурсів, досягнення високих параметрів завантаження обладнання, високу технологічність виробничих операцій, то з позицій результативності основна увага приділяється правильності поставлених завдань та досягнення поставлених цілей. Новим поштовхом у цьому напрямку дослідження є поєднання результативності з результативністю функціонування підприємств, що з позиції автора цього дослідження, більш повно розкриває сутність поняття «результативності», яка набуває предметності стосовно повноти господарської діяльності підприємства. Тут результативність функціонування підприємства як досягнення кінцевого результату його фінансово-господарської діяльності, що дещо інше на відміну від класичного поняття «функції господарювання» або «функціонування господарської системи». Результативність функціонування підприємств – це оцінка кінцевого результату його фінансово-господарської діяльності, досягнення його стратегічних напрямів та стану відповідного рівня розвитку.

Висвітлено основні системи управління результативності функціонування, до яких можна віднести: MRPII – планування виробничих ресурсів, основна суть якої зводиться до того, що прогнозування, планування та контроль виробництва здійснюються по всьому циклу, починаючи від закупівлі сировини і закінчуючи відвантаженням товару споживачеві; ERR – система орієнтована на роботу з фінансовою інформацією; TOPP-система – представляє собою експертну систему, яка покликана ідентифікувати усі ключові фактори результативності діяльності підприємств у всіх функціональних сферах; BPM – найбільш потужний методичний інструментарій управління результативністю, в основі якої лежить ідея безперервного циклу управління, починаючи від визначення цілей, моделювання майбутнього розвитку, планування діяльності до підготовки фінансової та управлінської звітності. Автором дослідження передбачається застосування прикладної моделі управління результативністю функціонування підприємств в Україні – систему планування діяльності на

основі стратегічних цілей (Balanced Scorecards), як процес управління, який розглядається через реалізацію різних функцій, значення яких полягає у створенні управлінських орієнтирів для досягнення кінцевих цілей управління та раціонального використання ресурсів.

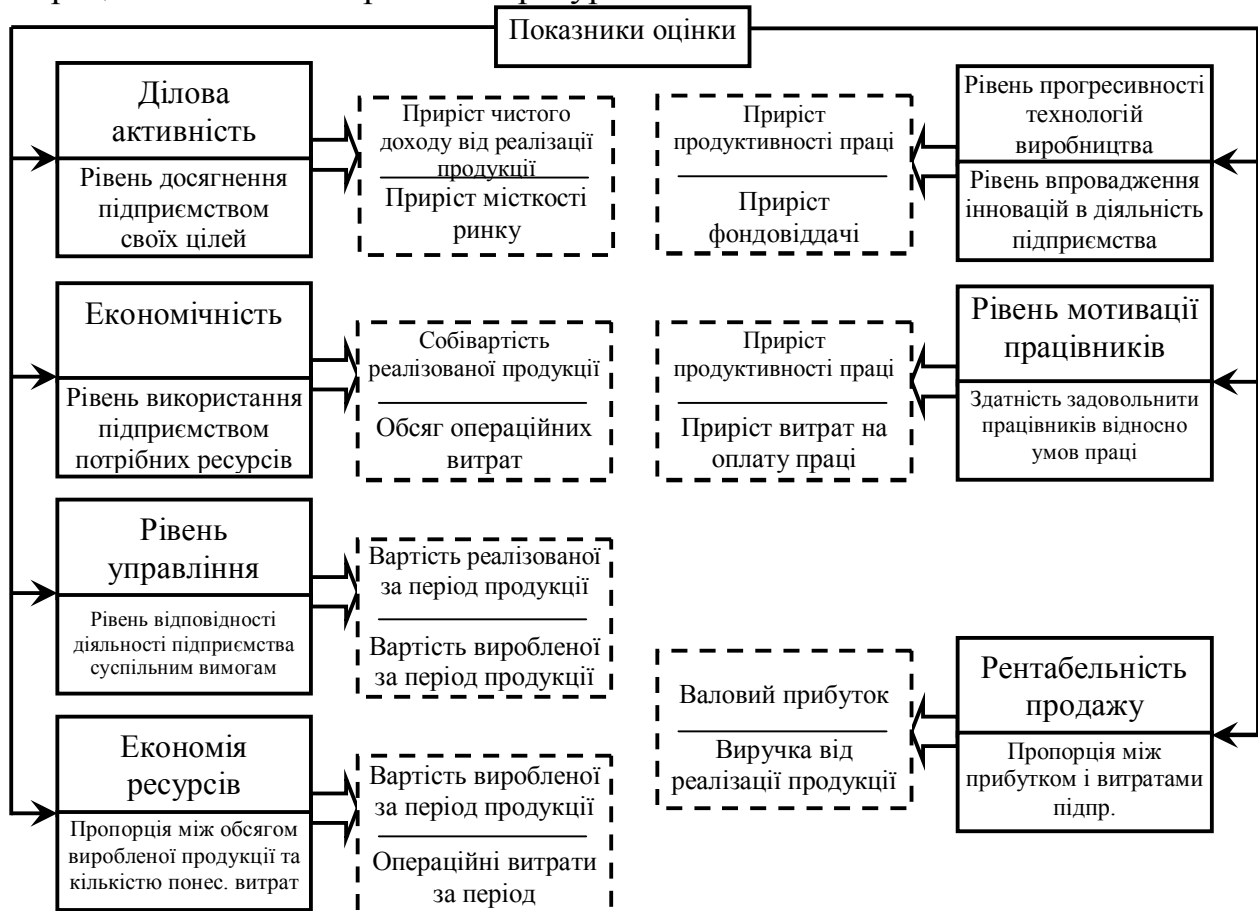

Рис. 1. Логіка синтезу показника результативності функціонування підприємств

Відповідно до проведених досліджень для оцінки результативності функціонування підприємств в роботі пропонується визначити області, управління якими дозволить підприємству успішно функціонувати в умовах ринку (рис. 1). Кожен з наведених показників оцінки є складною величиною, яка характеризує окрему якісну та кількісну сторону такого узагальнюючого явища як результативність функціонування підприємств.

У другому розділі «**Стан результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості в умовах динаміки їх розвитку**», автором визначено галузеві особливості виробництва і споживання молока та молочних продуктів в Україні з позиції результативності, здійснено фінансово-економічну діагностику результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості та проаналізовано динаміку показників результативності функціонування підприємств молочної галузі.

Молочна галузь посідає друге місце (23 %) серед загального обсягу всіх виробників харчової продукції, поступаючись лише виробництву м'яса та м'ясних продуктів (24 %). На сьогодні спостерігається зменшення виробництва молока та молочних продуктів (табл. 1).

Виробництво основних молочних продуктів, тис. т.

Продукція	Роки					Темп зміни, % 2012 р. до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	2012	
Масло вершкове	100	84,7	74,9	79,2	76,2	-23,8
Спреди та суміші жирові	82,6	80,9	72,1	60,7	57,1	-30,9
Молоко оброблене рідке	845,8	791,4	760,4	812,4	859,0	1,6
Вершки	14,2	18,2	15,9	19,5	33,0	132,4
Продукти кисломолочні	532,0	530,5	489,2	476,6	468,9	-11,9
Молоко і вершки сухі	124,7	94,8	66,7	68,1	53,5	-57
Морозиво	130,0	124,2	107,6	114,4	100,6	-22,7
Сир жирний, включаючи бринзу	244,6	235,3	226,9	212,5	179,0	-26,8
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	92,7	92,1	83,8	77,8	75,3	-18,77
Молочні консерви	112,7	107,6	77,4	66,7	61,0	-45,9
Молоко оброблене рідке для дитячого харчування	-	8,7	9,7	10,8	10,3	-
Продукти кисломолочні для дитячого харчування	-	0,6	1,0	1,8	2,8	-

Вважаємо, що основними факторами, які призвели до зниження виробництва молока та молочних продуктів, є зменшення поголів'я корів за всіма видами господарств на 17 %, застаріле обладнання та повільне технічне переоснащення, а також відсутність державної підтримки.

Споживання молокопродуктів має тенденцію до зниження у період з 2008 по 2012 роки. У 2012 році рівень споживання молока та молочних продуктів нижче раціональної норми на 46 %.

На сьогоднішній день ціни на молочні продукти визначаються вартістю сировини, упаковки, енергоносіїв та транспортними витратами. Варто відзначити, що практично вся упаковка для українських молочних продуктів виготовлена або закордоном або з імпортованих матеріалів. Відповідно вартість молочних продуктів в Україні залежить від курсу іноземних валют. Виробникам також доводиться нести додаткові технологічні та організаційні витрати, щоб вивести сировину у ранг відповідної до нормативів.

За такими продовольчими групами, як «хліб і хлібопродукти», «картопля», «олія рослинна всіх видів», «яйця» та «овочі і баштанні культури» фактичне споживання перевищило раціональну норму. Однак таке перевищення, особливо хлібопродуктів і картоплі, є свідченням незбалансованого харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби економічно доступнішими продуктами.

Це є також результатом підвищення споживчих цін на молоко та молочні продукти на 14 % та зростанням частки населення з середнім доходом нижчим за прожитковий мінімум на 5 % порівняно з 2010 роком.

Також серед основних проблем молочної галузі можна назвати такі: нерозвиненість ринкової інфраструктури; невисокий рівень забезпеченості сировиною та завантаженості потужностей; невисоку якість кінцевої продукції малих підприємств молочної промисловості; обмеженість можливості широкої диференціації асортименту через низьку якість сировини; зниження попиту на продукти переробки у зв'язку із низькою купівельною спроможністю населення області, зокрема сільських районів; високий рівень конкуренції з боку потужних підприємств, оснащених сучасним обладнанням і технологіями.

Динаміку показників результативності було досліджено на основі логіки синтезу показника результативності функціонування підприємств для таких молокопереробних підприємств як ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», ПАТ «Ковельмолоко», ПАТ «Христинівський молокозавод», ПАТ «Нововодолазький молокозавод» та ТДВ «Бровари-молоко» (табл. 2).

З наведених в таблиці даних можна зробити висновок, що протягом 2007-2011 рр. показники оцінки результативності функціонування по всіх підприємствах вибірки є нестабільними.

Проведене дослідження підкреслило неможливість в повній мірі оцінити рівень результативності функціонування підприємств. Це пов'язано з тим, що показники за даною логікою оцінюються окремо. Тому виникає необхідність розробки методичного підходу та алгоритму інтегральної оцінки підвищення результативності функціонування підприємств на основі даних показників.

У третьому розділі **«Підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості»** запропоновано методичний підхід до оцінки підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості та наведено алгоритм її здійснення, визначено зони розташування інтегрального показника результативності та розроблено кроки послідовності дій та рекомендації щодо заходів спрямованих на підвищення результативності для її підвищення.

Інтегральний показник результативності пропонується визначати за формулою:

$$I = \sum_{i=1}^n H_i \times V_i \quad (1)$$

де: H_i – нормоване значення показника результативності функціонування, який входить до складу інтегрованої системи управління результативністю;

V – коефіцієнт вагомості i -го показника результативності, який входить до складу інтегрованої системи управління результативністю.

Таблиця 2

Динаміка показників оцінки результативності функціонування молокопереробних підприємств

Роки	Ділова активність	Економічність	Рівень управління	Економія ресурсів	Рівень прогресивності технологій виробництва	Рівень мотивації працівників	Рентабельність продажу
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»							
2008	1	1,01	1	0,88	0,94	0,8	0,14
2009	0,7	0,96	1,35	0,74	1,02	1,43	0,06
2010	1,1	0,93	1,4	0,73	0,88	1,14	0,11
2011	1	0,89	1,19	0,92	1,22	1,36	0,19
ПАТ «Ковельмолоко»							
2008	0,65	0,93	0,97	0,77	0,99	0,6	0,05
2009	0,62	0,93	1,06	1,01	1,06	1,02	0,13
2010	0,63	0,73	0,9	0,8	0,93	0,48	0,24
2011	0,57	0,61	1,02	0,43	1,22	0,72	0,12
ПАТ «Христинівський молокозавод»							
2008	0,83	0,72	1	0,94	1,06	0,66	0,07
2009	0,87	0,87	1,19	0,93	1,84	2,39	0,08
2010	0,51	0,65	1,08	0,8	1,01	0,47	0,15
2011	2,46	0,91	1	0,83	2,87	1,82	0,15
ПАТ «Нововодолазький молокозавод»							
2008	1	0,92	1,02	0,71	1,02	1,16	0,09
2009	0,64	0,87	1	0,86	1,25	0,86	0,15
2010	1,8	0,95	0,9	0,8	0,57	0,33	0,13
2011	1,08	0,88	1,01	0,7	0,9	1,34	0,07
ТДВ «Бровари-молоко»							
2008	0,9	0,9	1,13	0,9	1,07	1,05	0,21
2009	0,9	0,91	1,18	0,7	1,01	0,77	0,2
2010	0,94	0,92	1,1	0,84	0,53	0,97	0,16
2011	0,89	0,95	1,2	0,96	1,13	1,15	0,13

Складовою методичного підходу є запропонований автором алгоритм інтегральної оцінки підвищення результативності функціонування підприємств, що дозволяє оцінити стан результативності та розробити заходи щодо її підвищення (рис. 2).

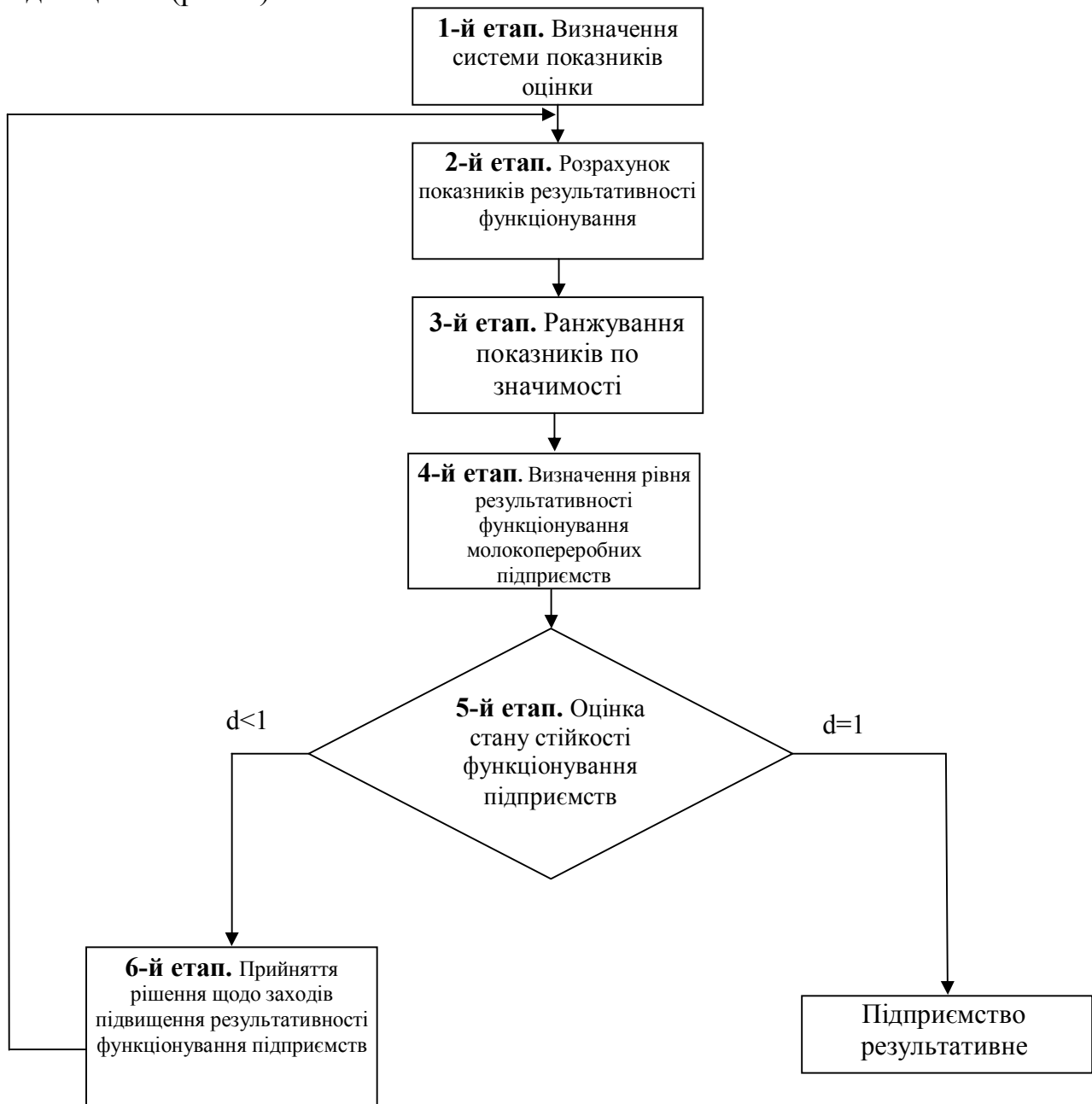

Рис. 2. Алгоритм оцінки підвищення результативності функціонування підприємств

Нормування показників результативності вважаємо доцільно здійснювати методом лінійного шкалювання:

$$S = \frac{v - \min(v_{1...n})}{\max(v_{1...n}) - \min(v_{1...n})} \quad (2)$$

де: v – показник, який нормується;

$\min(v_{1...n})$ – мінімальне значення показника, який нормується;

$\max(v_{1...n})$ – максимальне значення показника, який нормується.

Розрахунок вагомості i -го показника результативності функціонування визначали за формулою:

$$z_i = a_{i1} \times a_{i2} \dots \times a_{in} \quad (3)$$

де: z_i – добуток елементів рядка матриці;

a_i – i -й елемент в рядку матриці.

Результати оцінки результативності підприємств молокопереробної промисловості згідно розробленого алгоритму, наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Інтегральний показник результативності функціонування підприємств

Підприємство	Роки			
	2008	2009	2010	2011
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»	0,7	0,44	0,51	0,5
ПАТ «Ковельмолоко»	0,57	0,58	0,53	0,35
ПАТ «Христинівський молокозавод»	0,6	0,31	0,43	0,42
ПАТ «Нововодолазький молокозавод»	0,58	0,45	0,49	0,52
ТДВ «Бровари-молоко»	0,59	0,51	0,59	0,58

На основі проведеного аналізу результатів оцінки результативності функціонування, підприємства були поділені на дві групи. Першу групу складають підприємства, для яких характерна наявність значної кількості складових показників результативності функціонування зі стабільними значеннями, розташованими у зонах «дуже високої», «високої» та «середньої» результативностей функціонування (рис. 3). До цієї підгрупи можна віднести ТДВ «Бровари-молоко», ПАТ «Нововодолазький молокозавод» та ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод».

Друга група – це підприємства зі значною кількістю показників результативності функціонування, що характеризуються досить суттєвими змінами значень та їх переважним розташуванням у зоні «середньої», «низької» та «дуже низької» результативністю функціонування (рис. 4). До другої підгрупи віднесено ПАТ «Ковельмолоко» та ПАТ «Христинівський молокозавод».

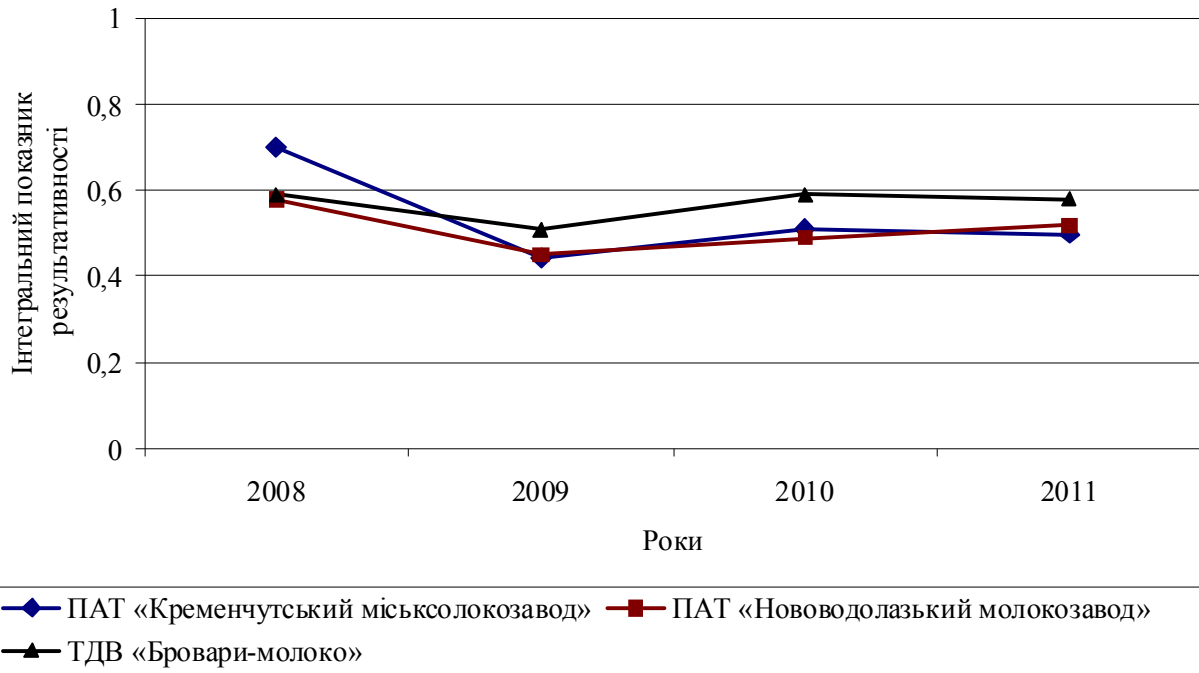

Рис. 3. Динаміка інтегрального показника результативності підприємств першої групи

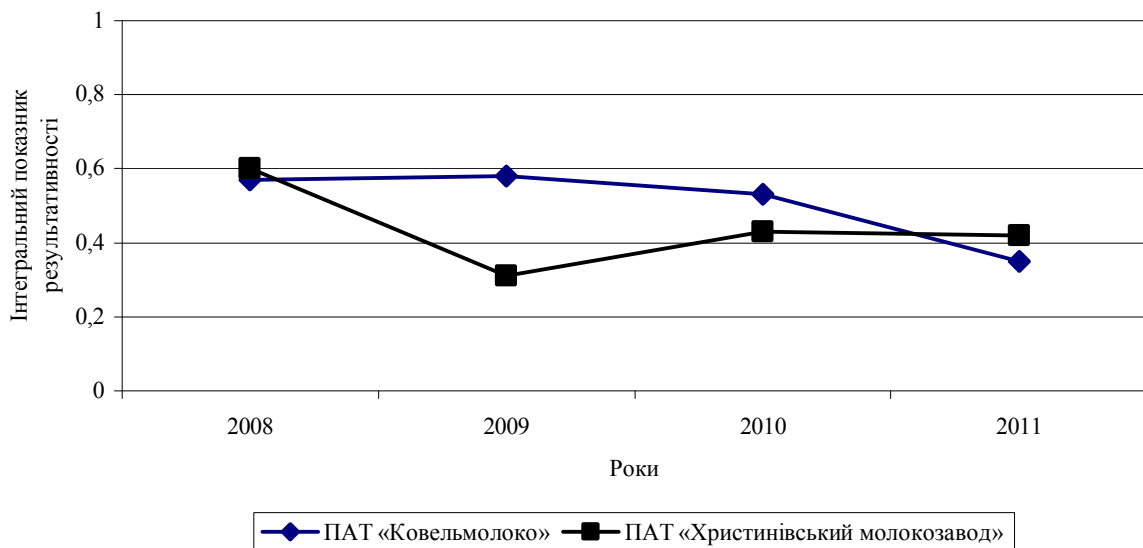

Рис. 4. Динаміка інтегрального показника результативності підприємств другої групи

На основі запропонованого підходу до виділення груп підприємств можуть бути рекомендовані заходи щодо підвищення інтегрального показника результативності функціонування на молокопереробних підприємствах. При цьому заходи, необхідні до впровадження на підприємствах першої та другої груп, будуть мати різну спрямованість (рис. 5).

Отже, на підставі проведеного аналізу оцінки результативності функціонування, слід зазначити, що всі підприємства вибірки потребують розробки системи заходів по ліквідації недоліків. Апробацію запропонованої послідовності заходів, спрямованих на підвищення результативності

функціонування підприємств, було виконано для підприємств кожної з виділених двох груп з використання кореляційного аналізу.

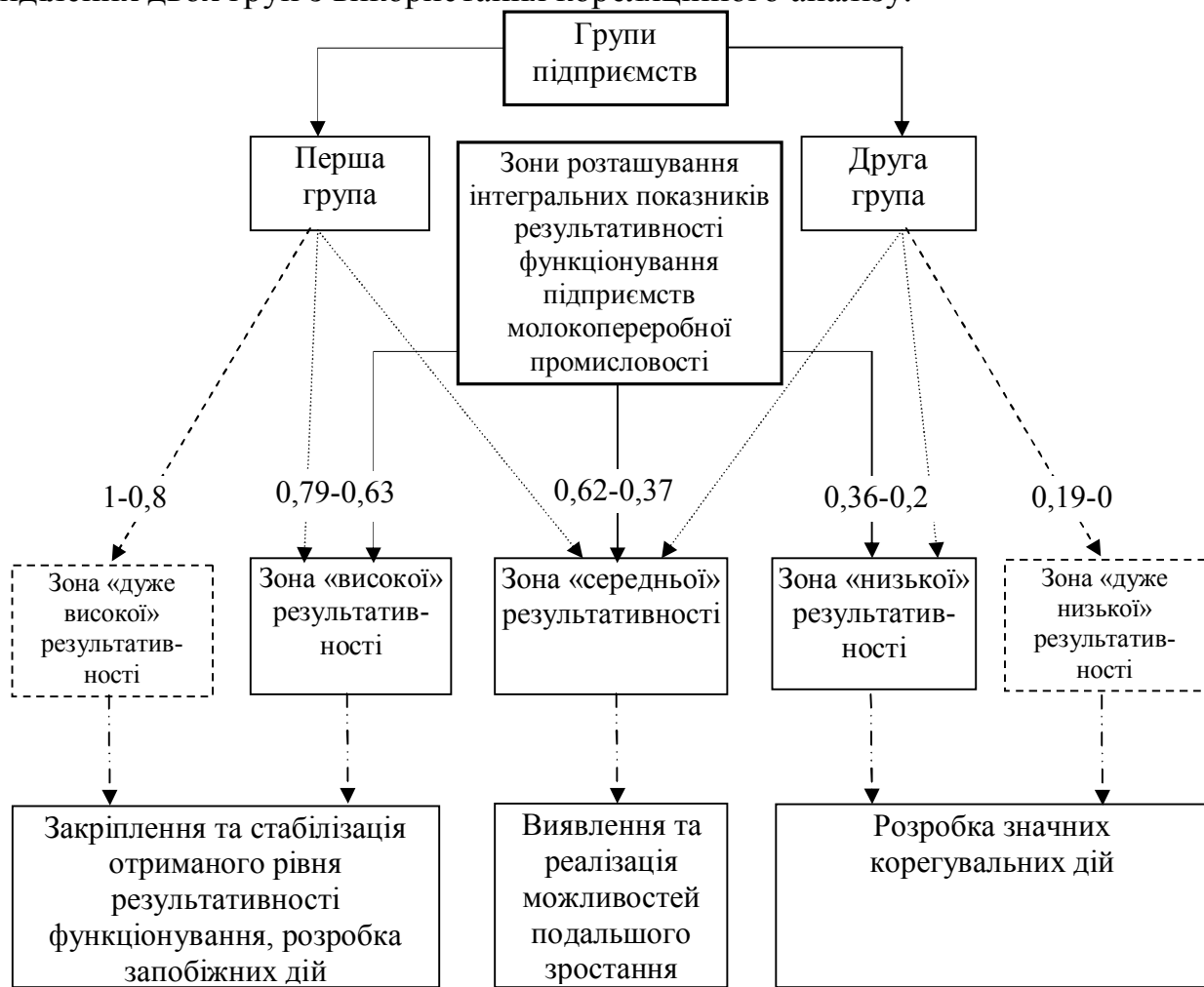

Рис 5. Зони підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості

На обраних молокопереробних підприємствах фінансування здійснювалось переважно за рахунок власних коштів, тому вибір напрямів покращання її результатів має бути обґрунтований насамперед можливістю досягнення якомога більшого зростання інтегрального показника результативності. Тому в роботі пропонується при потребі провести аналіз результативності функціонування за конкретними показниками. Відбір складової або декількох складових показників результативності діяльності підприємства які потребують першочергового втручання для досягнення максимально можливого її зростання, рекомендується здійснювати на основі наступних етапів:

- 1) розташування показника результативності в нестійкій зоні: «дуже низької» та «низької» результативності;
- 2) наявність тенденції переходу показника в нижчу за рівнем зону;
- 3) виявлення залежності одного показника результативності від іншого, використовуючи кореляційний аналіз.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішене актуальне наукове завдання, пов'язане з оцінкою результативності функціонування підприємств та заходів щодо її підвищення. Запропоновані теоретичні і методичні підходи спираються на узагальнення існуючих підходів, висвітлених у працях науковців української та зарубіжної економічних шкіл.

Результати проведеного дослідження дали змогу зробити наступні висновки:

1. Не погоджуючись щодо ототожнення категорій «ефективність» і «результативність», запропоновано авторське визначення понятійно-категоріального апарату «результативності діяльності підприємств» як економічна категорія, яка включає в себе систему взаємопов'язаних показників, які характеризують конкретні результати стосовно раціонального використання ресурсів з позиції досягнення поставлених цілей в господарській діяльності підприємства. Тут результативність функціонування підприємств є розвитком сутності поняття «результативності», яка набуває предметності стосовно повноти господарської діяльності підприємства, як досягнення кінцевого результату його фінансово-господарської діяльності, досягнення його стратегічних напрямів та стану відповідного рівня розвитку.

2. В даний час не існує єдиного підходу до оцінки управління результативністю функціонування підприємств. Встановлено, що найбільш потужним методичним інструментарієм управління результативністю функціонування підприємств у наш час є BPM (Business Performance Management), як система планування діяльності на основі стратегічних цілей. Автором запропоновано управління результативністю функціонування підприємств визначати як процес управління, який розглядається через реалізацію різних функцій, значення яких полягає у створенні управлінських орієнтирів для досягнення кінцевих цілей управління та раціонального використання ресурсів.

3. Базуючись на існуючих методичних підходах, слід базову модель інтеграції критеріїв оцінки системи управління Д. Скотт-Сінка адаптувати до результативності функціонування підприємств. Через метрику вимірювання «куб результативності» функціонування підприємства, інтеграції чітких логічних і неформалізованих критеріїв оцінки, логіки підходу, запропоновано логіку синтезу показників результативності функціонування підприємств, яка ґрунтується на показниках оцінки за ознакою: ділова активність, економічність, рівень управління, економія ресурсів, рівень прогресивності технологій виробництва, рівень мотивації працівників та рентабельність продажу.

4. За результатами аналізу виробництва і споживання молока та молочних продуктів в Україні встановлено, що виробництво майже всіх видів молочних продуктів у період 2009-2012 рр. зменшилось. Основною причиною цього є скорочення поголів'я корів за всіма видами господарств на 17 %, застаріле обладнання та повільне технічне переоснащення, а також відсутність державної підтримки. Крім цього, зменшуються обсяги споживання молока та молочних

продуктів населенням області, що є наслідком підвищення цін на даний вид продукції та зниження купівельної спроможності населення України. Показано, що пропозиція молока та молочної продукції перевищує попит на неї на 19%. Дана ситуація вимагає від виробників пошуку шляхів підвищення результативності своєї діяльності.

5. Фінансово-економічна діагностика результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості показала недостатньо високий рівень її показників, зокрема: аналіз ділової активності показав уповільнення кругообігу засобів підприємств ПАТ «Ковельмолоко» та ПАТ «Христинівський молокозавод», спостерігається негативна тенденція оберненості кредиторської заборгованості, яка внаслідок збільшення поточних зобов'язань, в основному за рахунок збільшення заборгованості за товари, роботи та послуги, зменшила кількість обертів за 2008-2011 роки. Швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується теж зменшилося; аналіз фінансової стійкості показав, що всі підприємства, крім ТДВ «Бровари-молоко» залежать від залучених засобів а також мають незначну питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у їх діяльність; аналіз ліквідності показав зниження значення показників ліквідності всіх підприємств вибірки, що говорить про загальне погіршення ситуації із забезпеченістю оборотними коштами та ріст ризикованості діяльності підприємств з погляду неповернення боргів і зниження реального рівня платоспроможності.

6. Запропонований методичний підхід інтегральної оцінки підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості та алгоритм інтегральної оцінки, дозволив визначити рівень результативності підприємств молокопереробної промисловості та розробити заходи щодо її підвищення. Аналіз отриманих значень інтегрального показника результативності дозволяє визначити, що протягом 2008-2011 рр. найбільш стабільний та стійкий стан системи спостерігався на підприємствах ТДВ «Бровари-молоко» – 0,51-0,59, ПАТ «Нововодолазький молокозавод» – 0,45-0,58 та ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» – 0,44-0,7. Дані підприємства знаходились в зоні «середньої стійкості», відповідно вони функціонують результативно, але потребують розробки корегувальних дій. Для ПАТ «Ковельмолоко» та ПАТ «Христинівський молокозавод», спостерігається коливання інтегрального показника результативності з зони «низької стійкості» до зони «середньої стійкості» функціонування системи – 0,35-0,58 та 0,31-0,6 відповідно, тому дані підприємства потребують розробки значних корегувальних дій.

7. Для спрощення розрахунків інтегрального показника результативності в програмному середовищі C^{++} було створено програму Simple Economic Analysis. Математичний апарат програми містить всі необхідні формули для розрахунку результативності. В поля введення даних достатньо ввести базові та фактичні статистичні дані, щоб отримати інтегральний показник результативності. За результатами розрахунку дана програма дозволяє зробити

висновок щодо функціонування системи та запропонувати рекомендації для впливу на систему з метою підвищення її результативності.

8. Розроблено етапи, за якими здійснено відбір складової або декількох складових показників результативності функціонування, які потребують першочергового втручання для досягнення максимально можливого зростання результативності. На першому етапі відібрано показники, які розташовані в нестійких зонах: «дуже низької» та «низької» результативності. На другому етапі визначено наявність тенденції переходу показника в нижчу за рівнем зону. На останньому етапі виявлено залежність одного показника результативності від іншого з використанням кореляційного аналізу. Підвищення результативності на ПАТ «Ковельмолоко» може бути здійснено за рахунок удосконалення економії ресурсів, що призведе до підвищення ділової активності на 69,8%, рентабельності продажу на 12,5% та економічності на 82%. На ПАТ «Христинівський молокозавод» – підвищення результативності потрібно здійснювати за показником економічності, оскільки його збільшення забезпечить покращення рівня управління на 14% та економії ресурсів на 16,5 % і лише на 3% зменшить показник рентабельності продажу. Для ПАТ «Кременчутській міськмолкозавод» потрібно сфокусуватися на показнику економії ресурсів, оскільки його збільшення забезпечить зростання рентабельності продажу на 88,3%, рівня прогресивності технології виробництва на 85,8% і лише на 9,7% знизить показник економічності. Для ПАТ «Нововодолазький молокозавод» збільшення показника рентабельності продажу, призведе до збільшення показника економії ресурсів на 98,1%. А для ТДВ «Бровари-молоко» збільшення показника рентабельності продажу спричинить збільшення показника економічності на 96% та показника рівня прогресивності технологій виробництва на 12,8%.

9. Проведено оцінку стану стійкості функціонування підприємств для прийняття рішення по створенню корегуючих дій. Реалізація запропонованих у дисертації заходів дозволяє підвищити результативність функціонування підприємств молокопереробної промисловості. Це призведе до вдосконалення фінансово-економічних механізмів, покликаних забезпечити прозорість фінансування, зростанню економічної самостійності, інвестиційної привабливості і відповідальності підприємств за результати діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Penchuk A. Dairy industry in ukraine: evaluation of business efficiency / A. Penchuk // Economics & Sociology. – 2013. – Vol. 6. – №2. – P. 53 – 64. (0,46 д.а.).

Публікації у наукових фахових виданнях:

2. Пенчук Г. С. Вплив впровадження системи НАССР на результативність підприємств молочної галузі / Г. С. Пенчук // Вісник

Хмельницького національного університету – 2013. – Т. 1. № 3. – С. 222 – 226. (0,16 д.а.).

3. Пенчук Г. С. Баланс виробництва та споживання молока і молочних продуктів в Україні / Г. С. Пенчук // Наукові праці НУХТ – 2013. – № 49. – С. 197 – 202. (0,2 д.а.).

4. Тарасюк Г. М. Теоретичні засади оцінки ефективності та результативності діяльності підприємств / Г. М. Тарасюк, Г. С. Пенчук // Наукові праці НУХТ. – 2012. – № 42. – С. 202–206. (0,16 д.а., особисто автору належить 0,13 д.а.).

5. Пенчук Г. С. Методика оцінки результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості / Г. С. Пенчук // Наукові праці НУХТ. – 2013. – № 50. – С. 184–190. (0,16 д.а.).

Публікації в інших виданнях:

6. Пенчук Г. С. Методи аналізу результативності діяльності підприємств / Г. С. Пенчук // Розвиток підприємства як фактор росту національної економіки : IX міжнар. наук.-практ. конф., 21 листопада 2012 р. : тези доп. – Київ, 2012. – С. 94. (0,04 д.а.).

7. Пенчук Г. С. Оцінка соціально-економічної ефективності діяльності підприємств харчової промисловості / Г. С. Пенчук, Г. М. Тарасюк // Участь молоді в розвитку економіки та суспільства України : II всеукр. наук.-практ. конф., 17-19 лютого 2011 р. : тези доп. – Київ, 2011. – С. 42. (0,04 д.а., особисто автору належить 0,03 д.а.).

8. Пенчук Г. С. Оцінка управлінської результативності підприємств / Г. С. Пенчук // Управління сучасним підприємством : VIII міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 березня 2012 р. : тези доп. – Київ, 2012. – С. 242–243. (0,07 д.а.).

9. Пенчук Г. С. Ефективність та результативність діяльності підприємства / Г. С. Пенчук // 77-а наук. конф. «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті», 11-12 квітня 2011 р. : тез доп. – Київ, 2011. – С. 84. (0,04 д.а.).

10. Пенчук Г. С. Критерії оцінки результативності діяльності підприємств / Г. С. Пенчук, Г. М. Тарасюк // Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах : VII міжнар. наук.-практ. конф., 19-21 травня 2011 р. : тези доп. – Київ, 2011. – С. 274–275. (0,08 д.а., особисто автору належить 0,06 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Пенчук Ганна Сергіївна. Результативність функціонування підприємств молочної галузі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет харчових технологій Міністерства освіти і науки України, Київ, 2014.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних питань результативності функціонування підприємств молочної галузі та шляхів її підвищення.

Досліджено понятійний апарат проблематики ефективності та результативності. Виділено основні підходи до розкриття змісту результативності та ефективності. Розглянуто та узагальнено теоретичні засади управління та методичні засади оцінки результативності функціонування підприємств.

Досліджено галузеві особливості виробництва і споживання молока та молочних продуктів в Україні з позиції результативності.

Запропоновано методичний підхід до інтегральної оцінки підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробних підприємств, який передбачає використання показників за ознакою: ділової активності, економічності, рівня управління, економії ресурсів, рівня прогресивності технологій виробництва, рівня мотивації працівників та рентабельності продажу.

Визначено кроки послідовності та рекомендації щодо заходів, спрямованих на підвищення результативності функціонування підприємств молокопереробної промисловості.

Ключові слова: результативність функціонування, ефективність, управління результативністю функціонування, підприємства молокопереробної промисловості, інтегральний показник результативності функціонування.

АННОТАЦИЯ

Пенчук Анна Сергеевна. Результативность функционирования деятельности предприятий молочной отрасли. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет пищевых технологий Министерства образования и науки Украины, Киев, 2014.

Диссертационная работа посвящена исследованию теоретических, методических и практических вопросов результативности функционирования предприятий молочной отрасли и путей ее повышения.

Исследован понятийный аппарат проблематики эффективности и результативности. Выделены основные подходы к раскрытию содержания результативности и эффективности. Результаты исследования показали, что понятия «эффективность» и «результативность» рассматриваются по разному и требуют уточнения. Рассмотрены и обобщены теоретические основы управления и методические основы оценки результативности функционирования предприятий. Предложен авторский подход к определению результативность функционирования предприятия как последующий этап развития сути понятия «результативность».

Исследованы отраслевые особенности производства и потребления молока и молочных продуктов в Украине с позиции результативности.

Предложен методический подход к интегральной оценке повышения результативности функционирования предприятий молокоперерабатывающих предприятий, который предусматривает использование показателей по признаку: деловой активности, экономичности, уровня управления, экономии

ресурсов, уровня прогрессивности технологий производства, уровня мотивации работников и рентабельности продаж.

Определены шаги последовательности и рекомендации относительно мер направленных на повышение результативности функционирования предприятий молоко перерабатывающей промышленности. Предложено использовать следующую последовательность этапов, а именно отбор показателей, размещенных в нестойких зонах «очень низкой» и «низкой» результативности; следующим этапом определяются наличие тенденции перехода показателя в нижнюю по уровню зону; последним этапом выявляется зависимость одного показателя результативности от другого с использованием корреляционного анализа.

Ключевые слова: результативность функционирования, эффективность, управление результативностью функционирования, предприятия молокоперерабатывающей промышленности, интегральный показатель результативности функционирования.

SUMMARY

Penchuk Anna. Effectiveness of functioning of the enterprises of dairy branch. - On rights of a manuscript.

Thesis on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences by speciality 08.00.04 – economy and management enterprises (by the types of economic activity). – the National university of food technologies of Ministry education and science of Ukraine, Kyiv, 2014.

Dissertation work is devoted to research of theoretical, methodical and practical questions of effectiveness of functioning of the enterprises of dairy branch and ways of its increase.

The conceptual apparatus of subject matter of efficiency and effectiveness was investigated. The basic approaches to disclosure of effectiveness and efficiency content were highlighted. The results of investigation showed that the concept of "efficiency" and "effectiveness" are treated differently and require clarification.

The theoretical basis of management and methodological framework for the assessment of the enterprises' performance were reviewed and summarized. The author's approach to determining the effectiveness of the enterprise's operation as a subsequent stage of development of "efficiency" concept was proposed.

There was proposed the methodical approach to the integrated assessment of efficiency improvement of milk processing companies operation, which involves the use of indicators on the basis of: business, economics, management level, resource savings, the level of production technologies progressivity, the level of motivation of employees and profitability of sales.

Sequence steps, and recommendations concerning measures directed on increase of effectiveness of functioning of the enterprises of the milk-processing industry are defined.

Keywords: effectiveness of functioning, efficiency, effectiveness management of functioning, enterprise of the milk-processing industry, integrated indicator of effectiveness of functioning.